

provincie **HOLLAND**
ZUID

GS brief aan Provinciale Staten

Postadres Provinciehuis
Postbus 90602
2509 LP Den Haag
T 070 - 441 66 11
www.zuid-holland.nl

Datum
22 februari 2022

Ons kenmerk
PZH-2022-799001611
DOS-2020-0000155

Bijlagen
1

Aan Provinciale Staten

Onderwerp
Voortgangsbrief uitvoering Vitale Landbouw

Geachte Statenleden,

In het coalitieakkoord 'Elke dag Beter' 2019-2023 wordt ingezet op een vitale en toekomstbestendige landbouw in Zuid-Holland. De ambities hiervoor zijn uitgewerkt in de hoofdlijnennotitie Vitale Landbouw met bijbehorende GS-brief (mei 2020, kenmerk PZH-2020-738729382). De voortgang van het afgelopen jaar is beschreven in de GS-voortgangsbrief (januari 2021, kenmerk PZH-2020-760166749). In deze brief beschrijven wij u opnieuw de voortgang van de programma's, projecten en processen die hiervoor worden uitgevoerd. Zie hiervoor de bijlage.

De opschaling naar verduurzaming vergt een forse gezamenlijke inspanning van veel partijen. Op het boeren erf komen veel doelen en ook oplossingen samen en er is in de afgelopen tijd ook al veel geïnnoveerd en gerealiseerd. Als provincie nemen we in de verduurzaming van de landbouw – binnen de beschikbare middelen en mogelijkheden – een stevige en herkenbare rol in. Daar zullen we in deze brief dan ook specifiek op ingaan.

De ambitie: naar een duurzame landbouwsector in Zuid-Holland

Wij zetten in op een toekomstbestendige duurzame landbouw. In ons toekomstbeeld zijn daarbij economie en ecologie goed met elkaar in balans en zien wij een belangrijke en blijvende rol weggelegd voor de agrarische sector in Zuid-Holland. Deze kan bijdragen aan gezond voedsel, schoon water, meer ruimte voor biodiversiteit, het weerbaar maken van bodems en een gezonde, klimaatpositieve en klimaatbestendige leefomgeving. Daarbij zetten we in op kringlooplandbouw, een natuurinclusieve inrichting en bedrijfsvoering en meer afzet van gezond voedsel via korte ketens. Waarbij boeren een goede boterham verdienen en met hun ondernemerschap bijdragen aan herstel en beheer van het landschap.

Om die ambitie te bereiken moeten er wel dingen anders. Want in de huidige vorm is de landbouw niet volhoudbaar. De sector die voor een aanzienlijk deel gericht is op productie voor Europa en de wereldmarkt, verkeert in een economisch kwetsbare positie en heeft te hoge emissies naar het milieu. Er liggen enorme uitdagingen, bijvoorbeeld op het gebied van klimaat, vermindering van uitstoot stikstof en bodemdaling. Een transitie van de landbouw en het

voedselsysteem is daarom noodzakelijk. De uitdaging is om op zoek te gaan naar welke vormen van landbouw het best passen op welke plek. Daarbij houden we rekening met andere opgaven die ook (milieu)ruimte vragen, denk aan woningbouw, klimaat en de duurzame opwekking van energie.

In onze aanpak onderscheiden we drie perspectieven waarin het gebiedsgerichte perspectief leidend is. Ze bestaan echter ook naast elkaar en vullen elkaar aan.

Perspectief 1 Gebiedsgericht en integraal werken; aansluiten op transitie landelijk gebied

De verschillende thema's en opgaven die in beleid onderscheiden worden, komen in specifieke gebieden en op specifieke plekken bij elkaar. De kansen en uitdagingen dicht bij de stad zijn weer anders dan dichtbij kwetsbare natuur of in een grootschalig akkerbouwgebied. Zo zijn er verschillende urgenties, tijdspaden en fases van ontwikkeling. In deze complexiteit van factoren is het voor gebiedspartners een uitdaging beleidsdoelen te vertalen naar een concrete gebiedsopgave, naar inpassing in de ruimte of naar een nieuw bedrijfsmodel.

In het regeerakkoord 'Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst', wordt gebiedsgericht ingezet op het inzichtelijk maken van perspectieven voor verschillende vormen van landbouw als onderdeel van de transitie van het landelijk gebied. Dat wordt gedaan vanuit de opgaven stikstof, waterkwaliteit, bodem, klimaat en biodiversiteit. In deze transitie is zowel voor het Rijk als voor de provincie een belangrijke rol weggelegd, zij gaan nieuwe afspraken maken over regie, verantwoordelijkheden, de beschikbaarheid van financiële middelen en instrumenten en het formuleren van doelstellingen.

Met de aanpak stikstof, de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland, de veenweidestrategie en het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland (IBP) is de afgelopen jaren al ervaring opgedaan met gebiedsgericht werken. Komend jaar gaan we deze aanpakken in vier prioritaire gebieden verder versterken, omdat hier veel provinciale opgaven samen komen. Dit betreft Nieuwkoopse Plassen, Alblasserwaard, Krimpenerwaard en de Zuidwestelijke Delta. Ook voor de gebiedsprocessen die vanuit stikstof in de duinen en de Biesbosch lopen, wordt nog nader bekeken hoe de relatie van landbouw met stikstof wordt uitgewerkt. Uiteindelijk werken we toe naar het opstellen van integrale gebiedsplannen voor het landelijk gebied om zo de aansluiting te maken op het landelijke transitiefonds voor het landelijk gebied.

Deze integrale gebiedsplannen maken we als overheid niet alleen. We zoeken nadrukkelijk de verbinding met de ambities, ideeën en beschikbare kennis vanuit de gebiedspartijen zelf. We versterken de bestaande gebiedsprocessen waar boeren en andere regionale partners samen optrekken (terreinbeheerders, gemeenten, waterschappen en maatschappelijke organisaties). Zo komen beleidsdoelen van de overheid en de ambities van het gebied samen. Een mooi voorbeeld is de proeftuin Veenweide 2.0 die wordt verbonden met de aanpak stikstof in de Nieuwkoopse plassen. Doel van de proeftuin is om ondernemers in dit gebied te helpen bij voer- en stalmanagement om zo de milieubelasting (stikstof, broeikasgassen) te verminderen.

Voor het bepalen van de doelen voor stikstof, worden in het programma stikstofreductie en natuurverbetering indicatieve emissiedoelen opgenomen voor stikstofemissie. Het Rijk stelt deze

vast, de provincies hebben hier een adviserende rol. De verwachting is dat dit programma medio april 2022 wordt afgerond. Daarna volgt een inspraakprocedure. Over dit programma en de relatie met landbouw ontvangt u nadere informatie.

Perspectief 2 Inzet op ketens en netwerken

Naast een gebiedsgerichte aanpak blijven we ook investeren in het bouwen en versterken van samenwerking in ketens en netwerken. Deze zijn veelal georganiseerd rond een specifieke doelgroep of thema. Met pilots in keten- en netwerkaanpakken brengen we de verschillende opgaven en ambities op kleine schaal en in de praktijk samen. We voorzien in een behoefte om voorlopers in de verduurzaming van de landbouw te ondersteunen, te laten toenemen en hun onderlinge uitwisseling van kennis en ervaring te stimuleren. Met hen leren we ook wat wel en niet werkt; pioniers lopen bijvoorbeeld aan tegen de grenzen van bestaande wet- en regelgeving wanneer zij hun innovatieve plannen in de praktijk willen brengen. Daarmee hebben zij ook een belangrijke signalerende functie naar belemmerende ruimtelijke regelgeving of mestwetgeving.

Vaak zijn dit innovaties die we graag op grotere schaal willen toepassen. Door samen te werken in specifieke innovatieve projecten, zoals proeftuinen en pilots krijgen we een goed beeld wat daarvoor nodig is. Een voorbeeld is de aanpak van de Groene Cirkels, waarin we met ketenpartners samenwerken 'van boer tot bord'. Met systeempartijen zoals FarmFriet en Deltamilk voeren we projecten uit zoals bijvoorbeeld een 'planet positive frietje', geteeld met minder CO2 uitstoot en meer biodiversiteit.

Het zijn projecten die een stukje van het systeem aanpakken en veranderen. Van deze pilots leren we. We ontwikkelen nieuwe ideeën en schalen onze successen op, met hulp van anderen. Hierbij beginnen we met een netwerk van mensen die al (gedeeltelijk) doen wat we over 10 jaar willen zien. Met hen brengen we alternatieve praktijken in beeld en onderzoeken wat grootschalige toepassing hiervan (on)mogelijk maakt. Hieromheen bouwen we een lerend en presterend netwerk van mensen die, geïnspireerd door deze ontwikkelingen, ook graag een ontwikkeling willen maken, maar hier autonoom onvoldoende handvatten voor vinden. Samen leren we wat deze handvatten zijn én gaan we presterend aan de slag om ook in de praktijk implementatie te laten zien. Op weg naar systeemoplossingen die de transitie naar een meer duurzame keten versnellen.

De energie vanuit deze ketenaanpak en netwerken gaan we nog beter verbinden aan de lopende gebiedsprocessen. Zo gaan we op gebiedsniveau lerende netwerken van boeren en terreinbeheerders die (gaan) verduurzamen, samen brengen om onderlinge samenwerking en uitwisseling van kennis en ervaring te stimuleren. Daarmee zetten we in op verdere opschaling van een innovatieve aanpak voor de verduurzaming van de landbouw.

Perspectief 3 Thematische samenwerking

Thematische opgaven als stikstof, waterkwaliteit, bodem, klimaat en biodiversiteit zijn belangrijke en urgente drivers onder de landbouwtransitie. We willen ze integraal en gebiedsgericht organiseren, maar ze kennen ook vaak hun eigen programmering, budgetten en sturing. Onze uitdaging is om deze thema's mee te koppelen in de lopende gebiedsprocessen, ketens en netwerken en daarbij te voorkomen dat "alles op alles" wacht.

We zijn ons wederom bewust dat veel van deze opgaven samenkomen op het erf van de boer en in het gebied. We voeren een aantal verkenningen, programma's en projecten uit op het gebied van belonen voor duurzaamheidsprestaties (KPI's), het ontwikkelen van bedrijfsmodellen en projecten gericht op de kwaliteit van landbouwbodems, op het verminderen van uitstoot stikstof en op natuurinclusieve inrichting en bedrijfsvoering. Uiteindelijk gaan de resultaten en inzichten uit deze projecten ook landen in de gebiedsaanpakken.

We investeren veel in de relatie met Zuid-Hollandse boeren, om tot afspraken én kennisontwikkeling te komen, over de kritieke waardes die we willen realiseren en hoe die zichtbaar worden in het systeem. En hoe ieder daar, vanuit de expertise van eigen vakmanschap aan bij kan dragen. Hierbij zien we het als een gedeelde verantwoordelijkheid om ieder de randvoorwaarden te bieden die nodig zijn om dat vakmanschap te kunnen tonen.

Meer dan ooit is het nodig dat we ons opstellen als gelijkwaardig partner in de opgave om onze invloed en uitvoeringskracht te vergroten. Om die reden blijven we ook investeren in de ronde tafel, een divers gezelschap van boeren en vertegenwoordigers vanuit agrarisch onderwijs, natuurbeheerders, retail, voedselinnovatie om op provinciale schaal samen te werken op kansrijke thema's.

Provinciale rol en invloed

Voor de transitie van de landbouw is brede samenwerking van veel partijen noodzakelijk. Denk naast de boeren en andere grondgebruikers aan overheden, zoals Rijk en Europa, marktpartijen, brancheorganisaties, samenwerkende ketenpartijen, kennis- en onderwijsinstellingen en de consument. Transitieopgaven zijn complex, kosten tijd en verlopen niet altijd voorspelbaar. Daarbij is het ook belangrijk om de sociale impact van de transitie in het landelijk gebied niet te onderschatten.

Bij dit handelen in onzekerheid past een houding van leren en gezamenlijk ontdekken. Samenwerkingen met de kennisinstututen speelt hierin een grote rol. Als voorbeeld noemen we de samenwerking tussen de veenprovincies en het Rijk rond kennisontwikkeling in het Veenweide Innovatie Programma (VIP-NL), rond de thema's 'verkleien' van veen en de hoogwaterboerderij.

In dit complexe speelveld is de provinciale rol onmisbaar. De provincie wordt door veel partijen erkend als gebiedsautoriteit, de provincie heeft een belangrijke rol bij met name de volgende onderdelen:

- Regionale regievoering gericht op het ondersteunen/ versterken van gebiedsprocessen en gebiedscoalities met bijbehorende ontwikkeling van professionele uitvoeringskracht;
- Ontwikkelen en inzetten van stimulerende instrumenten en provinciale regelgeving op het gebied van grond, kavelruil en ruimtelijk beleid;
- Verbinden van partijen binnen gebieden, ketens en netwerken en het stimuleren van uitwisseling van kennis en ervaring;
- Stimuleren innovatie: Verkennen, in de praktijk testen en zo mogelijk opschalen van nieuwe kansrijke thema's die kunnen bijdragen aan de verduurzaming van de landbouw en het voedselsysteem. Dit kan bijvoorbeeld via pilots/ proeftuinen of via nieuwe samenwerkingsvormen;

- Agenderen van knelpunten binnen bestaande wetgeving, regels, marktmechanismen en instituties om daarmee aandacht te vragen en voorstellen te doen voor de benodigde systeemaanpassingen om de landbouwtransitie mogelijk te maken.

Vervolg

Langs de hierboven genoemde perspectieven en beschreven rollen, lopen er al veel verkenningen, programma's en projecten waar de provincie op dit moment in participeert. In bijlage 1 is hier een overzicht van gegeven. In 2022 gaan we volop door in deze programma's. Daarbij brengen we zoals aangegeven meer focus aan op de prioritaire gebieden en werken we met een integrale blik aan de Zuid-Hollandse uitwerking van de transitie van het landelijk gebied.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland,

secretaris,

voorzitter,

--

drs. H.M.M. Koek

drs. J. Smit